

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝	«Համացանցի ազդեցությունը դեռահասների շրջանում»
Առարկա՝	Ինֆորմատիկա
Հեղինակ՝	Մարգարիտա Նավոյան
Մարզ՝	Արմավիր
Ուսումնական հաստատություն՝	Փարաքարի միջնակարգ դպրոց

ԷԶՄԻԱԾԻՆ-2022

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
ԳԼՈՒԽ 1	
ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԴԵՐՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅ ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ	
1.1 Դեռահասները և համացանցը.....	4
1.2 Համացանցային կախվածությունը որպես հոգեկան և ֆիզիկական անառողջություն	8
ԳԼՈՒԽ 2	
ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ	
2.1 Ինտերնետի ազդեցության դրական հատկությունները.....	11
2.2 Դեռահասներին վնասող հրահանգներ տվող խմբեր և խաղեր.....	15
Եզրակացություն.....	19
Գրականություն.....	20

Ներածություն

Չեռագոտության արդիականությունը: Ապրելով ժամանակակից աշխարհում՝ մենք մշտապես օգտվում ենք տարբեր հաղորդակցության միջոցներից: Նրանք այնքան ամուր են ամրագրված մեր առօրյա կյանքում, որ մենք նույնիսկ չենք պատկերացնում մեր գոյությունն առանց դրանց: Համացանցն ու համակարգչային խաղերը դարձել են մեր օրերի ամենակարևոր և միարժամանակ ամենավտանգավոր գործոններից մեկը: Որքան էլ մարդ փորձի կառավարել իրեն, երբեմն նույնիսկ անհնար է դառնում կտրվել նրանից: Այս հարցում թերևս ամենախոցելի խմբերը դեռահասներն են: Արդի իրողությունում ավելի են հեշտացել համացանցային հաղորդակցության միջոցով հաղորդակցվելը, համացանցի միջոցով տեղեկատվություն գտնելը: Այն փոխել է ոչ միայն մեծահասակի, այլև դեռահասի կյանքը: Ավելին, կարող ենք ասել՝ դեռահասների վարքագիծը, մտածելակերպն ու ապրելակերպն ավելի են փոխվել: Շատերը մտահոգված են, որ համացանցը բացասաբար է անդրադառնում դեռահասների զարգացման վրա:

Չեռագոտության օբյեկտը: Դեռահասներն են, ովքեր ունեն կախվածություն համացանցից:

Չեռագոտության նպատակը: Պարզել համացանցի և հաղորդակցության այլ միջոցների ազդեցությունը դեռահասների վրա: Նախ հաշվի առնելով բնավորության առանձնահատկությունները, վարքագիծը և այլն:

Չեռագոտության խնդիրներն են.

- 1) Բացահայտել տեսական խնդիրները:
- 2) Որոշել ինտերնետ ռեսուրսների ազդեցության դերը դեռահասների վրա;
- 3) Պարզել ինտերնետի դրական և բացասական ազդեցությունը դեռահասների անհատականության զարգացման վրա:

Չեռագոտական աշխատանքի կառուցվածքը՝ ներածություն երկու գլուխներ, եզրափակիչ դրույթներ և օգտագործված գրականության ցանկ:

ԳԼՈՒԽ 1

ՀԱՄԱՑԱԼՑԻ ԴԵՐՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅ ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

1.1 Դեռահասները և համացանցը

Ինտերնետը դա (InterNet (inter – «միջև» net, network – «ցանց») գլոբալ համակարգչային ցանց է, որում տեղական, տարածաշրջանային և կորպորատիվ ցանցերը փոխկապակցված են բազմաթիվ բարձր թողունակությամբ տեղեկատվության փոխանցման ալիքներով:

Դեռահասը զարգացող անհատականություն է, որն իր համար կարևոր հարցերի պատասխաններ է փնտրում «Ո՞վ եմ ես», «Ինչո՞ւ եմ ես», «Ո՞ւմ համար եմ ես» և «Ի՞նչ եմ ես»: Դեռահաս տարիքում անհատը մտնում է որակապես նոր սոցիալական դիրք, այդ ժամանակ էլ ձևավորվում է նրա գիտակցական վերաբերմունքը իր՝ որպես հասարակության անդամի նկատմամբ: Հետևաբար, մարդու սոցիալական վերաբերմունքի ձևավորման մեջ շատ բան կախված է նրանից, թե ինչպես է ընթանում սոցիալական կողմնորոշումը այս ժամանակահատվածում: Դեռահասությունը բնութագրվում է գործունեությամբ, որն ուղղված է հարաբերությունների նորմերի յուրացմանը, առավելապես հասակակիցների հետ: Օրգանիզմի անհատական զարգացման այս ժամանակահատվածում առավել բարենպաստ պայմաններ են ձևավորվում մարդու սոցիալական ելության դրսևորման և համախմբման համար: Ժամանակակից դեռահասները հեշտությամբ տիրապետում են համակարգչին, շարժական սարքերին և հմտորեն օգտագործում դրանք: Այնուամենայնիվ, նրանց ինտերնետ անվտանգության հմտությունները զիջում են նոր հավելվածներին և սարքերին տիրապետելու իրենց կարողությանը¹:

Համացանցում առկա հիմնական տեղեկատվական սպառնալիքները, որոնք վտանգ են ներկայացնում երեխաների և դեռահասների համար, հետևյալն են.

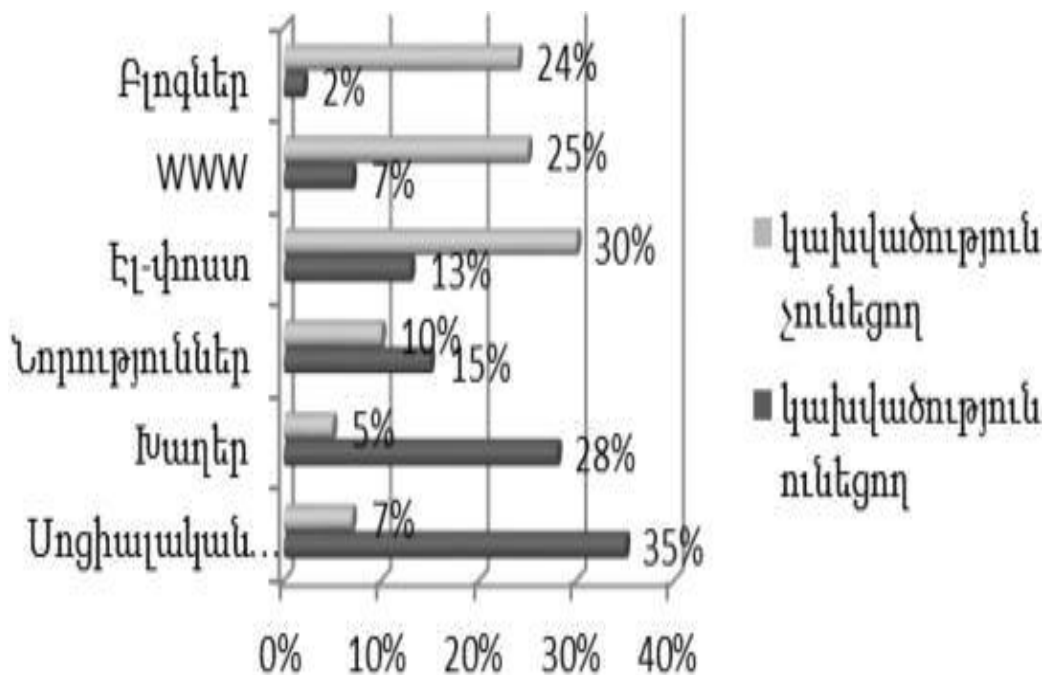
1. Դիտում մեծահասակների կայքեր,
2. Կիբեր տեռոր (կիբերհարձակում) կամ «տրոլինգ»
3. Տեխնիկական միջոցներով համացանց մուտքի անվտանգություն և անձնական տվյալների հափշտակում

¹ Л.Т. Шамсиева, «Влияние Интернета на подростков», nportal.ru/ap/library/drugoe/2022/02/19/issledovatel'skaya-rabota-vliyanie-interneta-na-podrostkov

4. Կիբեր խարդախություն.

5. Անչափահասների անձնական տվյալների բաց հասանելիության տարածում:

«Երեխաները ինտերնետում են, սա փաստ է, դրանից չես կարող փախչել: Հասարակությունն անցել է մշտական երկխոսության, շարունակական շփման: Սա վճռական անցում է դեպի հավաքական միտք: Երեխաներն առաջինն էին, որ ոտք դրեցին հասարակության այս նոր վիճակին: Պետք են կանոններ, սահմանափակումներ, բայց գլխավորը դրական ուղղությամբ ջանքեր գործադրելն է: Հիմա արգելելը նույնն է, ինչ անջուր անապատում ու դեռահասի դաստիարակության վրա ազդելու հնարավորություն ստեղծելու օրենքներ, թե ինչ ջուր խմել, ինչ չխմել: Պարզապես լավ որակի ջուր չունենք: Համացանցը մնացել է միակ ալիքը, որտեղ դեռահասը կարող է գտնել ինչ-որ անհրաժեշտ, օգտակար, ընկերական իր նկատմամբ: Համացանցը դարձել է ապրելակերպ»²:

Նկար 1. Հայ դեռահասների ինտերնետում ծավալած գործունեության տեսակները և ցուցանիշները³

² О взаимодействии Интернета и подростков рассказал в интервью корреспонденту РИА Новости президент творческого объединения «Юнпресс», исполнительный директор Лиги юных журналистов, доктор педагогических наук Сергей Цымбаленко.

³ Լ.Թ. Կարապետյան, ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԻՆՏԵՐՆԵՏԱՅԻՆ ԿԱԽՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ, էջ 32, <http://www.apnet.am/journal/datas/articles/55.pdf>

ՄԱԿ-ի լրատվական կենտրոնի տվյալներով՝ ծնողների 92%-ն ասում է, որ իրենց երեխաների համար հստակ կանոններ են սահմանել առցանց: Սակայն այս տվյալները չեն համընկնում երեխաների հարցման տվյալների հետ: Երեխաների 34%-ը նշել է, որ իրենց ծնողները որևէ կանոն չեն սահմանել և չեն վերահսկում, թե ինչպես են նրանք օգտագործում Համաշխարհային ցանցը Ծնողների 85%-ն ասել է, որ լսել է ծրագրային ապահովման մասին, որը թույլ է տալիս իրենց երեխայի համակարգչում ծնողական վերահսկողություն սահմանել: Սակայն ծնողների միայն 30%-ն է որոշել օգտագործել այն⁴:

Հայաստանում «ESET Ծնողական վերահսկողություն» ծառայությունը թույլ է տալիս սմարթֆոններ և պլանշետներ օգտագործելիս պաշտպանել երեխաներին ինտերնետում առկա բազմաթիվ սպառնալիքներից⁵: Ծառայությունն առաջարկում է.

- **ինտերնետ-կայքերի հսկողություն**՝ երեխային ցույց է տալիս միայն անվտանգ կայքեր,
- **խաղերի համար նախատեսված ժամանակ**՝ թույլ է տալիս ժամանակ հատկացնել խաղերի համար և սահմանափակել ժամանցը ուսման ընթացքում,
- **օգտագործվող հավելվածների հսկողություն**՝ թույլ է տալիս երեխային բացել միայն իր տարիքին համապատասխանող հավելվածներ,
- **մշտապես տեղյակ լինել երեխայի գտնվելու վայրից**՝ որոշում է երեխայի գտնվելու վայրը (500 մետր շառավղով) և ցանկացած պահի ցույց է տալիս այն ծնողներին՝ քարտեզի օգնությամբ,
- **Երեխային հաղորդագրություն ուղարկելու հնարավորություն**՝ սմարթֆոնի կամ պլանշետի Էկրանի վրա ցույց է տալիս ծնողի հաղորդագրությունը, որն արգելափակում է սարքավորումը մինչև հաղորդագրությունը կարդալու պահը,
 - **հաշվետվություններ և ծանուցումներ ստանալու հնարավորություն**՝ յուրաքանչյուր օր ծնողներին ուղարկում է երեխայի՝ բջջային սարքերում ակտիվության մասին հաշվետվություններ և ծանուցումներ:

Սա երեխաների անվտանգությունն ապահովող բազմաֆունկցիոնալ մի ծրագիր է, որը պաշտպանում է երեխաների իրավունքները համացանցային

⁴ <https://peacekeeping.un.org/ru/child-protection>

⁵ <https://www.mts.am/Individual-customers/entertainment-and-applications/mobile-applications/android/ eset-parental-control>

ուրրտում: Թեև ծրագրի վերաբերյալ պարբերաբար ծանուցումներ են ուղարկվում տարբեր հարթակներով, սակայն բոլոր ծնողները չեն, որ ինֆորմացված են և օգտվում են այս հնարավորություններից: Կարծում ենք, որ այս խնդիրը պայմանավորված է նաև խնողների շրջանում մեդիագրագիտության պակասից: Արդյունքում, դեռահասներն ավելի ճկուն են օգտվում կահողորդակցության միջոցներից քան նրանց ծնողները: Այսպիսով, անհրաժեշտություն կա պարբերաբար հանդիպումներ անցկացնելու խնողական համայնքի հետ, նրանց ևս մեդիագրագիտության գիտելիքներով զինելու նպատակով: Դպրոց-ծնող փոխհամագործակցության արդյունքում կարելի է էական արդյունքների հասնել դեռահասներին համացանցային վտանգներից պաշտպանելու հարցում:

1.2 Համացանցային կախվածությունը որպես հոգեկան և ֆիզիկական անառողջություն

Դեռահասը զարգացող անհատականություն է, որն իր համար կարևոր հարցերի պատասխաններ է փնտրում՝ «Ո՞վ եմ ես», «Ինչո՞ւ եմ ես», «Ո՞ւմ համար եմ ես»: և «Ի՞նչ եմ ես»: Յուրաքանչյուր տարիքային շրջան բնութագրվում է գործունեության առաջատար տեսակով, և նա է, ով էական ազդեցություն ունի մոտիվների որոշակի հիերարխիայի ձևավորման, նպատակադրման գործընթացի զարգացման վրա: Յուրաքանչյուր տարիքային շրջան բնութագրվում է գործունեության առաջատար տեսակով, և նա է, ով էական ազդեցություն ունի մոտիվների որոշակի հիերարխիայի ձևավորման, նպատակադրման գործընթացի զարգացման վրա:

Ներկայում զանգվածային լրատվամիջոցներում (ՉԼՍ), մասնագիտական գրականության մեջ տարածված է «ինտերնետային կախվածություն» եզրույթը, սակայն դրան զուգահեռ օգտագործվում են նաև այլ հասկացություններ, օրինակ՝ ինտերնետի խնդրահարույց օգտագործում, ինտերնետի չարաշահում, ինտերնետային վարք, թվային մեդիայի չարաշահում, վիրտուալ կախվածություն, ինտերնետային կոմպուլսիվ վարքագիծ կամ թվային մեդիայի սպառում, այն պարզ պատճառով, որ ինտերնետի հետ ասոցացվող շատ վարքագծեր կապվում են մի շարք նորագույն թվային սարքերի հետ, ինչպիսիք են՝ «PDA»-ները, «iPhone»-ները, «MP3 player»-ները, ինտերնետային խաղերի շարժական սարքերն ու «smart phone»-երը, ինչպես նաև «desktop», «laptop» և «netbook» համակարգիչները ինտերնետի օգտագործումը էապես զարգացման միտում ունի:

Իր ամենաընդհանուր ձևով ինտերնետից կախվածությունը սահմանվում է որպես «ոչ քիմիական կախվածություն ինտերնետից օգտվելուց»: Որոշ հոգեբանական բառարաններում ինտերնետից կախվածությունը սահմանվում է որպես հոգեկան խանգարում, ինտերնետին միանալու մոլուցքային ցանկություն և ժամանակին ինտերնետից անջատվելու ցավալի անկարողություն⁶:

Ինտերնետային կախվածություն ունեցող դեռահասները (հաղորդակցային, ճանաչողական, խաղային կախվածություն) գտնում են, որ ինտերնետային հաղորդակցության համատեքստում հաղորդակցվողներն ավելի շատ ժամանակ ունեն հաղորդագրություններ ստեղծելու, սեփական մտքերն ի մի բերելու և իրենց

⁶ zapustibiznes.ru/hy/prezentaciya-na-temu-internet---zavisimost---problema-sovremennogo/

ներկայացնելու համար, քան իրական կյանքում, քանի որ հայ մշակույթը (հասարակությունը) բավականին խիստ չափանիշներ է դնում դեռահասի առջև՝ ելնելով ինքնաներկայացման, ինքնավերահսկման, գեղեցիկի ինքնության նկատառումներից⁷:

Չամադանցային կախվածության ընդհանուր առանձնահատկությունները դեռահասների վարքում միմյանց հետ փոխկապակցված են:

Չոգեբանական ախտանիշներ		Ֆիզիկական ախտանիշներ	
1.	կանգ առնելու անկարողություն,	1.	կարպալ թունելի համախտանիշ (ծեռքի կյարդային կոնդրիթի թունելային ախտահարում, որը կապված է մկանների երկարատև լարվածության հետ)
2.	համակարգչում անցկացրած ժամանակի ավելացում	2.	չոր աչքեր
3.	ընտանիքի և ընկերների անտեսում	3.	միգրենի տիպի գլխացավեր, մեջքի ցավեր
4.	դատարկության, դեպրեսիայի, գրգռվածության զգացում ոչ համակարգչից	4.	քնի խանգարումներ, քնի ռեժիմի փոփոխություն
5.	ստել գործատուներին կամ ընտանիքի անդամներին իրենց գործունեության մասին.	5.	անկանոն կերակուրներ, սնունդը բաց թողնելը
6.	աշխատանքի կամ դպրոցի հետ կապված խնդիրներ	6.	անձնական հիգիենայի անտեսում

Ինտեռնետի միջոցով դեռահասների մոտ բավարարվում են հետևյալ կարիքները՝

- ✓ ծնողներից անկախանալու ցանկություն,
- ✓ ինքնաիրացման և ճանաչման անհրաժեշտություն,
- ✓ ճանաչման և գիտելիքի անհրաժեշտությունը
- ✓ հաղորդակցության սոցիալական կարիքի բավարարում
- ✓ մի խումբ հետաքրքրությունների պատկանելություն,

⁷ Լ.Թ. Կարապետյան, ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԻՆՏԵՐՆԵՏԱՅԻՆ ԿԱԽՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ, էջ 32, <http://www.apnet.am/journal/datas/articles/55.pdf>

Ինտերնետային կախվածությունը նպաստում է համացանցից կախվածության ձևավորմանը նպաստում է մի շարք հոգեբանական խնդիրների ձևավորմանը. համակարգչում անհարմարության զգացումի առաջացում ինտերնետից օգտվելու հնարավորության բացակայության դեպքում. Ինտերնետից օգտվելով՝ դեռահասը նախընտրում է «որոնել»՝ «մտածել» և «սովորել» ձգտելու փոխարեն:

ԳԼՈՒԽ 2

ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԵՌԱՀԱՍՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

2.1 Ինտերնետի ազդեցության դրական հատկությունները

Շատ է խոսվել այն բացասական հետևանքների մասին, որ սոցիալական մեդիան կարող է ունենալ երիտասարդ և տպավորիչ մտքերի վրա: Ճիշտ է, որ սոցիալական մեդիան դեռահասների վրա բացասաբար ազդելու ներուժ ունի, հատկապես այն կերպ, որով դա կարող է ազդել նրանց ինքնագնահատականի վրա: Այնուամենայնիվ, չնայած կան վտանգներ, որոնք պետք է հաշվի առնել, երբ խոսքը վերաբերում է սոցիալական մեդիայի օգտագործմանը, կան շատ դրական կողմեր, որոնք նույնպես կարելի է վերցնել համացանցից: Սոցիալական մեդիան այժմ հասարակության մի մասն է, և դժվար թե դրանք անհետանան:

Դեռահասներին համացանցից չօգտվել հորդորելու փոխարեն, նրանց պետք է խրախուսել օգտագործել այն ճիշտ ձևով, ինչը հնարավորություն կստեղծի օրինակ նոր գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք բերելու համար:

Թվարկեք դեռահասների վրա սոցիալական մեդիայի մի քանի դրական ազդեցություն.

Դեռահասները կարող են սովորել իրենց անվտանգ պահել: Ծնողները հաճախ անհանգստանում են իրենց երեխաների անվտանգության մասին, երբ նրանք օգտագործում են սոցիալական լրատվամիջոցները, և դա այն դեպքում, երբ նրանք լիովին անտեսում են հնարավոր վտանգները: Այնուամենայնիվ, դեռահասները կարող են սովորել իրենց անվտանգ պահել առցանց, և նրանց անվտանգության հմտությունները կարող են տարածվել նաև նրանց անցանց կյանքում: Pew Research Center-ի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ 12-17 տարեկան Facebook-ի օգտատերերի 60%-ը իրենց պրոֆիլները սահմանել են որպես անձնական: Թեև դա նշանակում է, որ շատերը դեռ պետք է խստացնեն իրենց անվտանգությունը, դա ցույց է տալիս, որ դեռահասների մեծամասնությունը տեղյակ է առցանց անվտանգության առավելությունների մասին⁸:

Սոցիալական մեդիան կարող է լինել կրթական ռեսուրս: Սոցիալական մեդիան կարող է հիանալի ռեսուրս դեռահասներին կրթելու համար: Դեռահասների

⁸ <https://www.familyorbit.com/blog/the-positive-effects-of-social-media-on-your-teen/>

հետ առանձին-առանձին գրուցելը կարող է ավելի շատ հնարավորություններ ընձեռել վերահսկելու պատմությունը, սակայն սոցիալական մեդիան և ընդհանրապես ինտերնետը դեռևս օգտակար միջոց են առաջարկում երիտասարդներին կրթելու համար: Նրանք կարող են նոր բաներ սովորել սոցիալական մեդիայի ցանցերում տարածված հոդվածների միջոցով կամ գուցե YouTube-ում և այլուր տեսանյութեր դիտելով, արվեստների և արհեստների վերաբերյալ նյութեր գտնելու և ուսումնասիրելու նպատակով: Շատ կրթական կազմակերպություններ, լրատվական ցանցեր և այլ կրթական մարմիններ օգտագործում են սոցիալական մեդիան՝ իրազեկելու և հաճախ հատուկ՝ նաև դեռահասներին կապ հաստատելու համար:

Քննադատական մտածողության և գնահատման հնարավորություններ: Յուրաքանչյուր ոք կարող է կիսել իր տեսակետը կամ կարծիքը, այն է, որ կեղծ տեղեկատվություն հեշտությամբ կարող է շրջանառվել: Այնուամենայնիվ, սա կարող է լավ բան լինել դեռահասների համար, եթե նրանց սովորեցնեն ճիշտ կերպով գնահատել տեղեկատվությունը և մարդկանց կարծիքը: Քննադատական մտածողության ճիշտ հմտությունների առկայության դեպքում նրանք կարող են ստուգել փաստերը, հետազոտել և ձևավորել իրենց կարծիքը: Յուրաքանչյուր ոք ինչ-որ պահի ընկել է ստի մեջ, քանի որ նրանք արագ արձագանքել են, բայց դեռահասները կարող են զարգացնել այն հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են՝ կանգ առնելու և ինչ-որ բանի մասին մտածելու համար, նախքան այն անկասկած կիսվելը:

Սոցիալական և հաղորդակցման հմտություններ: Սոցիալական մեդիայի սոցիալական ասպեկտը դրա առաջարկած ամենամեծ դրական կողմերից մեկն է: Այն դեռահասներին հնարավորություն է տալիս շփվելու իրենց հասակակիցների հետ և, հավանաբար, նոր ընկերներ ձեռք բերելու նաև ապահով ձևով: Սոցիալական մեդիան կարող է օգնել դեռահասներին, ովքեր կարող են դժվարությամբ շփվել անցանց ռեժիմում, զարգացնել իրենց սոցիալական հմտությունները մի տարածքում, որտեղ նրանք կարող են ավելի շատ ժամանակ ունենալ մտածելու իրենց գործողությունների մասին և գտնել մարդկանց, ովքեր կիսում են իրենց հետաքրքրությունները: Սոցիալական մեդիան հաճախ բանավեճի և զրույցի հնարավորություններ է տալիս՝ թույլ տալով դեռահասներին սովորել, թե ինչպես քննարկել տարբեր թեմաներ:

Ստեղծագործությունը ուսումնասիրելու համար մատչելի տարածքներ: Սոցիալական մեդիան կարող է կատարյալ լինել ստեղծագործելու, խնդիրները լուծելու սովորելու և կյանքի տարբեր ասպեկտների վերաբերյալ նորարարական

մոտեցումներ գտնելու համար: Նույնիսկ երբ դեռահասները մեմեր են պատրաստում և կատակում, նրանք օգտագործում են իրենց ստեղծագործական հմտությունները: Դուք կարող եք մտածել, որ դեռահասը խառնաշփոթ է անում և հիմար պատկեր է ստեղծում, բայց այն, ինչ նրանք անում են, կարող է օգնել նրանց սովորել արժեքավոր դիզայնի հմտություններ: Նրանք կարող են ծախսել իրենց ժամանակը լուսանկարելով, գրել բլոգային գրառումներ կամ կիսվել իրենց առօրյա կյանքի և այն բաների մասին, որոնցից հաճույք են ստանում: Սրանք բոլորը հնարավորություններ են զարգացնելու և արտահայտելու իրենց ստեղծագործական ունակությունները:

Դեռահասները կարող են ընդլայնել իրենց աշխարհայացքը:

Սոցիալական մեդիայի օգտագործումը դեռահասներին հնարավորություն է տալիս ընդլայնել իրենց աշխարհայացքը և դուրս գալ սեփական համայնքի կամ ընկերների շրջանակից: Այն բացահայտում է նրանց տարբեր տեսակետներ, նորություններ ամբողջ աշխարհից և մարդկանց ամբողջ աշխարհից: Դեռահասների համար կարող է օգտակար լինել, երբ սկսեն սովորել, թե ինչ է տեղի ունենում իրենց աշխարհից դուրս, հասկանալ մեծ խնդիրները և նույնիսկ ձեռք բերել տարբեր ծագում ունեցող նոր ընկերներ:

Դեռահասները կարող են օգտագործել սոցիալական մեդիան բարիք գործելու համար: Երիտասարդներին հաճախ անարդարացիորեն բնութագրում են որպես ինքնասիրահարված և եսասեր: Բայց նրանցից շատերն օգտագործում են սոցիալական մեդիան՝ իրենց համայնքում և այլոց ներսում լավություն անելու և դրական փոփոխություններ անելու համար: Սոցիալական մեդիան առաջարկում է հեշտ ճանապարհներ՝ աջակցություն ցուցաբերելու (կամ դատապարտելու) խնդրին, գումար հավաքելու, բարեգործական միջոցառումը խթանելու կամ կարևոր հաղորդագրություն տարածելու համար: Սոցիալական ցանցերի միջոցով դեռահասներին կարելի է խրախուսել ներգրավվել բարեգործական և ալտրոուլիստական նպատակների մեջ:

Բարելավված սոցիալական հմտություններ:

Այսօր դեռահասները սովոր են սոցիալական ցանցերի միջոցով ամեն օր շփվել իրենց հասակակիցների հետ: Նրանք, հավանաբար, ստուգում են իրենց հաշիվները յուրաքանչյուր մի քանի ժամը մեկ, եթե ոչ շուտ, տեսնելու, թե ինչ են բաց թողել և ինչ են կիսվել ու քննարկել իրենց ընկերների միջև: Թեև դա երես առ երես փոխազդեցություն չէ, սոցիալական կայքերն ու հավելվածները կարող են օգնել նրանց բարելավել իրենց սոցիալական հմտությունները՝ խրախուսելով նրանց շփվել ուրիշների հետ, որոնց հետ նրանք, հավանաբար, չէին կարող խոսել այլ կերպ: Սա կարող է օգնել դեռահասներին նոր կապեր հաստատել, հանդիպել նոր ընկերների և

ընդլայնել իրենց համայնքը, համատեղ աշխատել որևէ ուսուցողական պրոյեկտի շրջանակներում:

Սոցիալական մեդիայի և դեռահասների հետ կապված կարող են լինել որոշ խնդիրներ, որտեղ դուք պետք է զգույշ վարվեք: Այնուամենայնիվ, կան շատ դրական կողմեր, որոնք դեռահասները կարող են վերցնել համացանցի: Սոցիալական մեդիան կարող է և պետք է զվարճալի լինի երիտասարդների համար: Այն կարող է շատ իրական դրական ազդեցություն ունենալ դեռահասների վրա՝ օգնելով նրանց բարելավել իրենց հաղորդակցման հմտությունները, արտահայտվել ստեղծագործորեն և զարգացնել իրենց վստահությունը: Քանի դեռ չեք տեսնում, որ դա որևէ բացասական ազդեցություն ունի ձեր դեռահասի վրա, դուք պետք է շարունակեք խրախուսել նրանց՝ պատասխանատու կերպով օգտագործել սոցիալական լրատվամիջոցները:

2.2 Դեռահասներին վնասող հրահանգներ տվող խմբեր և խաղեր

Ժամանակակից կյանքում համացանցն ու համակարգչային խաղերը դարձել են մեր կյանքի անբաժանելի մասնիկներից: Համացանցն օգտակար և անհրաժեշտ ինֆորմացիայի աղբյուր է: Սակայն անհերքելի փաստ է այսօր, որ այն կարող է երեխաների կյանքում միաժամանակ լինել ամենավտանգավոր գործոններից:

Ըստ հոգեբանների, դեռահասների մոտ համակարգչային խաղերի ազդեցության տակ վարքագծի փոփոխությունները միանգամից չեն նկատվում: Երեխան հենց այնպես չի տրվում խաղերի գայթակղությանը: Սովորաբար նրանք այն ընտանիքների երեխաներն են, որոնք գուցե ինչ-որ տեղ ուշադրությունից մի փոքր դուրս են մնացել կամ ծնողներն իրենց հոգսերով ու խնդիրներով են տարված, կամ չափազանց խիստ վերահսկողության տակ են և, այդպիսով փորձում են փախչել իրականությունից:

Հաշվի առնելով դեռահասներին հատուկ հոգեբանությունը, կարելի է ասել, որ թիրախում հաճախ հայտնվում են նրանք, ովքեր ունեն շփման ու հաղորդակցման դժվարություններ, առհասարակ հարմարվողականության խնդիրներ, ցածր ինքնագնահատական, հաճախ մեկուսանում են, քիչ են շփվում դրսում ընկերների հետ կամ այն երեխաները, որոնք ուզում են հեշտ ճանապարհով հերոսացման քայլերի հասնել՝ համակարգչային խաղերի ազդեցության տակ վարքագծի փոփոխությունները միանգամից չեն նկատվում: Երեխան հենց այնպես չի տրվում խաղերի գայթակղությանը: Ըստ հոգեբանների՝ սովորաբար նրանք այն ընտանիքների երեխաներն են, որոնք գուցե ինչ-որ տեղ ուշադրությունից մի փոքր դուրս են մնացել կամ ծնողներն իրենց հոգսերով ու խնդիրներով են տարված, կամ չափազանց խիստ վերահսկողության տակ են և, այդպիսով փորձում են փախչել իրականությունից⁹:

Այսինքն, եթե ի սկզբանե ծնողների և երեխաների միջև ստեղծվում է ճիշտ ու սիրալիր միջանձնային հարաբերություններ և նրանց միջև կապը պահպանվում է ջերմ մթնոլորտային պայմաններում, ուսումնառության հետ միաժամանակ կարևորվում է նախասիրությունների և հետաքրքրությունների շրջանակը,

⁹ Համակարգչային խաղերն ու կոնկրետ հրահանգների շուրջ առաջացած գայթակղությունը վտանգավոր կարող է լինել՝ Նույնիսկ դեռահասի կյանքի համար., 02/03/2021, վերջին մուտքը 13.09.2022թ.: <https://www.pastinfo.am/hy/news/2021/02/03/bgpounvpg/1140754>

ապահովվում է ընկերների հետ շփումը, ապա երեխան կամ դեռահասն իր անձի ձևավորման կարևոր փուլում իրեն առավել ինքնավստահ զգալով շեղումներ գրեթե չի ունենում:

Մասնագետի խոսքով, եթե սրանք ի սկզբանե բացակայում են, երեխայի համար մնում է միայն խաղը և կոնկրետ հրահանգները, որի շուրջ առաջացած գայթակղությունը վտանգավոր կարող է լինել՝ նույնիսկ նրա կյանքի համար:

Առաջին համակարգչային խաղերը ի հայտ եկան 90-ականների սկզբին, և այդ ժամանակից ի վեր մարդկային հոգեկանի և վարքի վրա դրանց ազդեցության թեմայով բանավեճը ամենուր չի մարել: Մեր ժամանակներում, երբ համակարգչային խաղերի ժողովրդականությունը հասել է անհավանական չափերի, դրանց վնասի հարցը նույնիսկ ավելի արդիական է, քան նախկինում: Ոչ միայն երեխաներն ու դեռահասներն են սիրում իրենց ազատ ժամանակն անցկացնել համակարգչային խաղերով, այլև բավականին մեծահասակները, երբեմն նույնիսկ շատ պատկառելի տարիքի¹⁰:

Դեռահասների շրջանում մեծ տարածում ունեն հետևյալ խաղերը

Համակարգչային խաղերի վնասները

Չնայած համակարգչային խաղերի վտանգների մասին մեր ժամանակներում տարածված «սարսափ ֆիլմերը» խիստ չափազանցված են, մենք պետք է համաձայնենք, որ որոշ խաղեր իսկապես բացասաբար են ազդում դրանց մասնակցողների վրա: Բացի այդ, նույնիսկ դրական խաղը կարող է վնասակար լինել որոշակի պայմաններում: Ի՞նչ վնաս կարող են հասցնել համակարգչային խաղերը:

Առողջության վատթարացում. Համակարգչային խաղեր խաղալով՝ մարդը բավականին երկար ժամանակ է անցկացնում համակարգչի էկրանի առաջ, ինչը բացասաբար է անդրադառնում ողնաշարի վիճակի, արյան շրջանառության և, իհարկե, տեսողության վրա: Բացի այդ, եթե դուք վարում եք նստակյաց կենսակերպ՝ ամբողջ օր նստած՝ խաղալով խաղեր, դա հաճախ հանգեցնում է ավելորդ քաշի հետ կապված խնդիրների:

Ազդեցիվության բարձրացում. Խաղերի նկատմամբ կիրքը, որում գերակշռում է բռնությունը, հաճախ մարդու մոտ զարգացնում են որոշակի ռեակցիաներ, որոնց հետևանքը կարող է դրսևորվել խաղից դուրս: Համակարգչային հրաձիգներից հետո, որոնցում բոլոր ի հայտ եկած խնդիրները արագորեն լուծվում

¹⁰ Ամառային բնակչի ինտերնետային ամսագիր, <https://travelerscoffee.ru/hy/radish/vrednye-kompyuternye-igry-dlya-detei-kompyuternye-igry-polza-i-vred-vidy/>

են հակառակորդի վրա հմուտ կրակոցով, իրական կյանքում լուրջ դժվարությունների հանդիպելը կարող է զգալի անհանգստություն պատճառել մոլի խաղացողին: Իսկապես, կյանքի խնդիրների հաջող լուծման համար անհրաժեշտ են այնպիսի որակներ, ինչպիսիք են համբերությունը, շրջահայացությունը և ուրիշների հետ լեզու գտնելու կարողությունը, որոնք դժվար թե դաժան խաղերը սովորեցնեն:

Սոցիալական մեկուսացում. Համակարգչային խաղերի նկատմամբ ավելորդ կիրքը նույնպես հաճախ հանգեցնում է խաղացողի հարաբերությունների վատթարացմանը շրջապատող մարդկանց՝ հարազատների, ընկերների, հարազատների հետ: Ի վերջո, այն ժամանակը, որը նախկինում զբաղեցնում էր իրական, կենդանի մարդկանց հետ շփումը, այժմ պատկանում է խաղի վիրտուալ կերպարներին: Ի վերջո, մարդը կարող է լիովին մենակ մնալ ինչ-որ մեկի հորինած խաղային աշխարհում, իրականությունից հեռու:

Նյութական վնաս. Առցանց մուլտիպլեյեր խաղերի որոշ սիրահարներ ոչ միայն հրաժարվում են շփվել այլ մարդկանց հետ, լավ հանգիստ և կյանքի շատ այլ հաճույքներ հանուն նրանց, այլ նույնիսկ իրենց վաստակած գումարի զգալի մասը ծախսում են դրանց վրա: Նվիրիր, այսինքն՝ իրական փողի դիմաց ներխաղային բոնուսների, իրերի, հմտությունների և նման բաների գնումը երբեմն լրջորեն ազդում է խաղացողի դրամապանակի վիճակի վրա:

Համակարգչային խաղերի առավելությունները¹¹: Չնայած վերը նշված բոլոր հետևանքներին, որոնք երբեմն հանգեցնում են համակարգչային խաղերի հանդեպ կիրքի, դրանցից ոմանք կարող են զգալի օգուտ բերել: Ստորև ներկայացնում ենք մի քանի ապացույց, որ համակարգչային խաղերի առավելություններն ամենևին էլ առասպել չեն:

Բարելավված արձագանքողություն: Գիտնականների հետազոտությունները պարզել են, որ խաղերը, որոնցում պետք է ժամանակին կատարել որոշակի գործողություններ (օրինակ՝ մեքենա շրջելը) նպաստում են նուրբ շարժիչ հմտությունների և տեսողական ուշադրության զարգացմանը:

Մտավոր զարգացում. Խաղերի որոշ տեսակներ, ինչպիսիք են ռազմավարական խաղերը, սովորեցնում են լավ պլանավորում: Դրանցում հաղթելու համար բավական չէ միայն ժամանակին սեղմել կոճակը, անհրաժեշտ է մտածել բոլոր տարբերակների մասին և քայլ առ քայլ հասնել նախատեսված նպատակներին: Բացի այդ, խաղալով տնտեսական ռազմավարություններում, դուք կարող եք

¹¹ Ամառային բնակչի ինտերնետային ամսագիր, <https://travelerscoffee.ru/hy/radish/vrednye-kompyuternye-igry-dlya-detei-kompyuternye-igry-polza-i-vred-vidy/>

տիրապետել ձեր սեփական բիզնեսը վարելու հիմնական հիմունքներին: Իսկ տրամաբանական խաղերն օգնում են զարգացնել հնարամտությունն ու մաթեմատիկական ունակությունները:

Գիտելիքի ուղեբեռի համալրում. Համակարգչային խաղերի մեծ մասը հիմնված է իրական պատմական իրադարձությունների վրա: Նման խաղեր խաղալով՝ դուք կարող եք զգալիորեն խորացնել ձեր գիտելիքները համաշխարհային պատմության մասին: Կամ, օրինակ, վերցրեք պարզ մրցարշավային սիմուլյատորներ: Դրանցից մի քանիստում գեյմիֆեյթը ներառում է ոչ միայն մեքենայի սովորական դեկը, այլև տարբեր տեսակի մարմնի և շարժիչի մասերի փոխարինում: Այսպիսով, խաղացողը կարող է աստիճանաբար սովորել հասկանալ մեքենայի բաղադրիչները, պարզել, թե ինչպես են որոշ պահեստամասեր ազդում շարժիչի բնութագրերի վրա և հետաքրքրություն զարգացնել մեքենան ինքնուրույն վերանորոգելու համար:

Ազատվել սթրեսից. Մի թերազնահատեք համակարգչային խաղերի դերը այնպիսի կարևոր հարցում, ինչպիսին է ծանր օրվանից հետո սթրեսից ազատելը: Իսկ վիրտուալ աշխարհում ընկղմվելը արտաքին խնդիրներից ժամանակավորապես վերացական լինելու ամենապարզ և արդյունավետ միջոցներ:

Եզրակացություն

Մեր կողմից ուսումնասիրվող թեմայի շրջանակներում կարող ենք անել հետևյալ եզրահանգումները՝

Ինտերնետային կախվածությունը նպաստում է համացանցից կախվածության ձևավորմանը նպաստում է մի շարք հոգեբանական խնդիրների ձևավորմանը. համակարգչում անհարմարության զգացումի առաջացում ինտերնետից օգտվելու հնարավորության բացակայության դեպքում. Ինտերնետից օգտվելով՝ դեռահասը նախընտրում է «որոնել»՝ «մտածել» և «սովորել» ձգտելու փոխարեն

Վերահսկողական ծրագրերը կարող են պաշտպանել երեխաներին համացանցային վտանգներից և կախվածությունից:

Ծնողների հետ պարբերաբար հանդիպումներ անցկացնելը, նրաց ևս մեղիագրագիտության գիտելիքներով զինելու նպատակով, կօգնի դպրոց-ծնող փոխհամագործակցության արդյունքում էական արդյունքների հասնել դեռահասներին համացանցային վտանգներից պաշտպանելու հարցում:

Սոցիալական մեդիայի և դեռահասների հետ կապված կարող են լինել որոշ խնդիրներ, որտեղ պետք է զգույշ լինել: Այնուամենայնիվ, կան շատ դրական կողմեր, որոնք դեռահասները կարող են վերցնել համացանցի: Սոցիալական մեդիան կարող է և պետք է զվարճալի լինի երիտասարդների համար: Այն կարող է շատ իրական դրական ազդեցություն ունենալ դեռահասների վրա՝ օգնելով նրանց բարելավել իրենց հաղորդակցման հմտությունները, արտահայտվել ստեղծագործորեն և զարգացնել իրենց վստահությունը:

Գրականություն

1) Լ.Թ. Կարապետյան, ԴԵՌԱՅԱՄՆԵՐԻ ԻՆՏԵՐՆԵՏԱՅԻՆ ԿԱԽՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄԵՐԸ, էջ 32, <http://www.apnet.am/journal/datas/articles/55.pdf>

2) Համակարգչային խաղերն ու կոնկրետ հրահանգների շուրջ առաջացած գայթակղությունը վտանգավոր կարող է լինել՝ նույնիսկ դեռահասի կյանքի համար., 02/03/2021 , վերջին մուտքը՝ 13.09.2022թ.: <https://www.pastinfo.am/hy/news/2021/02/03/bgrounvp/1140754>

3) Л.Т. Шамсиева, «Влияние Интернета на подростков», nsportal.ru/ap/library/drugoe/2022/02/19/issledovatel'skaya-rabota-vliyanie-interneta-na-podrostkov

4) О взаимодействии Интернета и подростков рассказал в интервью корреспонденту РИА Новости президент творческого объединения «Юнпресс», исполнительный директор Лиги юных журналистов, доктор педагогических наук Сергей Цымбаленко.

Համացանց

- 5) Ամառային բնակչի ինտերնետային ամսագիր, <https://travelerscoffee.ru/hy/radish/vrednye-kompyuternye-igry-dlya-detei-kompyuternye-igry-polza-i-vred-vidy/>
- 6) <https://peacekeeping.un.org/ru/child-protection>
- 7) <https://www.familyorbit.com/blog/the-positive-effects-of-social-media-on-your-teen/>
- 8) <https://www.mts.am/Individual-customers/entertainment-and-applications/mobile-applications/android/eset-parental-control>
- 9) zapustibiznes.ru/hy/prezentaciya-na-temu-internet---zavisimost---problema-sovremennogo